

Handelen op ondersteuningsbehoeften van basisschoolleerlingen gesignaleerd met ‘de Vaardighedencheck’

Een onderzoek naar de Vaardighedencheck

Naam: Anne van Zanten
Studentnummer: S5308380
Mastertrack: Orthopedagogiek
Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen
Rijksuniversiteit Groningen

1^e beoordelaar: Dr. N. Frans

2^e beoordelaar: Dr. A. ten Brug

Datum: 30-05-2025

Aantal woorden: 7185

Samenvatting

Dit onderzoek evalueert de Vaardighedencheck, een instrument dat helpt om de ondersteuningsbehoeften van leerlingen in kaart te brengen voor een soepele overgang van primair naar voortgezet onderwijs. De Vaardighedencheck biedt leerkrachten onder andere (praktische) handvatten om de benodigde vaardigheden te versterken.

Er is cross-sectioneel onderzoek uitgevoerd, waarbij metadata is verzameld van 43 scholen in de regio Twente die werken met de Vaardighedencheck. Daarnaast is er een surveyonderzoek uitgevoerd onder 79 scholen in dezelfde regio. Uit de metadata blijkt dat dat handelingsadviezen in slechts 0,2% van de gevallen worden aangeklikt, wat wijst op een beperkt gebruik in de praktijk. Deze adviezen worden vooral aangeklikt bij discrepanties tussen informanten, wat suggereert dat ze voornamelijk worden geraadpleegd bij onenigheid over de ondersteuningsbehoefte. De resultaten van het surveyonderzoek tonen aan dat leerkrachten de handelingsadviezen overwegend positief beoordelen qua bruikbaarheid en begrijpelijkheid. Een paar respondenten waren echter niet op de hoogte dat ze handelingsadviezen kon aanklikken.

Het beperkte gebruik van de handelingsadviezen vraagt om meer ondersteuning voor leerkrachten, bijvoorbeeld door tijd vrij te maken of team overleggen te organiseren over het gebruik van de handelingsadviezen. Daarnaast wordt aanbevolen om de zichtbaarheid van handelingsadviezen binnen het instrument te verbeteren en de items waarover informanten het onderling niet eens zijn boven aan het overzicht te plaatsen. Tot slot wordt aanbevolen om vervolgonderzoek te doen met grotere steekproeven en andere meetmethodes, zoals interviews.

Abstract

This study evaluates the ‘Capability Test’ (Vaardighedencheck), an instrument designed to frame students’ needs for support to ensure a smooth transition from primary to secondary education. The ‘Capability Test’ provides teachers with practical instruments to strengthen necessary skills.

A cross-sectional study was conducted, collecting metadata from 43 schools in the Twente region that use the ‘Capability Test’. In addition to this, a survey study was carried out among 79 schools in the same region. The metadata reveals that action recommendations are clicked in only 0.2% of cases, indicating very limited use in practice. These recommendations are mainly clicked in situations where there are discrepancies between informants, suggesting they are primarily consulted when there is disagreement about the support needs.

The results of the survey show that teachers generally rate the action recommendations positively in terms of usefulness and clarity. However, a few of the respondents were unaware that they could click on the action recommendations. The limited use of the action recommendations calls for more support for teachers, for example by allocating time or organizing team meetings on how to use the action recommendations. Furthermore, it is recommended to improve the visibility of the action recommendations within the instrument and to place items with disagreement among informants at the top of the overview. Finally, more extensive research is recommended using larger samples and other methods of measurement, such as interviews.

Inleiding

De overgang van het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs is een cruciaal scharnierpunt in de onderwijsloopbaan van leerlingen. Deze overgang speelt een belangrijke rol voor latere mogelijkheden, zowel in het (hoger) vervolgonderwijs als op de arbeidsmarkt (Naaijer et al., 2016). In Nederland komen leerlingen op relatief jonge leeftijd al in aanraking met niveaudifferentiatie, terwijl in andere landen leerlingen van verschillende niveaus nog samen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs zitten (Korpershoek et al., 2016). Deze vroege differentiatie benadrukt het belang van een zorgvuldige plaatsing in verschillende schoolniveaus aan het begin van het voortgezet onderwijs. Een verkeerde plaatsing kan leiden tot faalangst (bij een te hoog niveau) of een gevoel van minderwaardigheid (bij een te laag niveau) (Stipek, 2002). Naast cognitieve prestaties speelt ook het ontwikkelen van vakoverstijgende vaardigheden een belangrijke rol in de overgang naar het voortgezet onderwijs. In de praktijk worden cognitieve prestaties vaak systematisch gemonitord via leerlingvolgsystemen (LVS), maar de vakoverstijgende vaardigheden zoals zelfstandig leren, sociale interactie of taakaanpak krijgen momenteel minder systemische aandacht (Inspectie van Onderwijs, 2023). Deze vaardigheden zijn echter essentieel voor een succesvolle overgang naar het voortgezet onderwijs. Uit het onderzoek van Durlak et al. (2011) blijkt dat interventies gericht op sociaal-emotioneel leren (SEL) leiden tot betere sociale vaardigheden, minder gedragsproblemen en hogere academische prestaties. Leerlingen waarbij meer aandacht is geweest op het SEL, blijken beter in staat zich aan te passen aan nieuwe leeromgevingen. Dit onderstreept het belang van een bredere benadering van de voorbereiding op het voortgezet onderwijs dan uitsluitend via cognitieve monitoring. Toch komt in de praktijk naar voren dat aansluiting tussen basisschool en voortgezet onderwijs niet voor alle leerlingen optimaal is. Uit onderzoek van Timmermans et al. (2013) komt naar voren dat 62% van de leerlingen na drie jaar voortgezet onderwijs nog in het onderwijstype zit dat overeenkomt met hun oorspronkelijke advies en Cito-score van de basisschool. Bij ongeveer 21% van de leerlingen is er sprake van afstroom en ongeveer 17% van de leerlingen stroomt door naar een hoger niveau ten opzichte van het oorspronkelijke schooladvies, wat suggereert dat het cognitieve advies niet altijd voldoende voorspellend is voor de latere onderwijsloopbaan. Daarnaast blijkt uit meerdere onderzoeken dat in het primair onderwijs nog te weinig rekening wordt gehouden met de persoonlijke eigenschappen en individuele ondersteuningsbehoeften van leerlingen (Inspectie van het Onderwijs, 2018; Korpershoek et al., 2016; Van Rens et al., 2017). Het tijdig signaleren van deze behoeften kan bijdragen aan

het welzijn en de sociale integratie van leerlingen. Dit onderstreept het belang van het ondersteunen van leerkrachten bij het herkennen en gericht aanpakken van deze behoeften, zodat leerlingen zich beter kunnen ontwikkelen richting het voortgezet onderwijs. Daarom is het wenselijk dat dergelijke aspecten, naast cognitieve prestaties, ook worden meegenomen in het schooladvies. Wanneer er meer zicht is op zowel de cognitieve als sociaal-emotionele ontwikkeling, kan het advies beter aansluiten bij de ondersteuningsbehoeften van de leerling.

De Vaardighedencheck is een instrument dat leerkrachten ondersteunt bij het vergroten van de vaardigheden die een leerling nodig heeft voor de overgang van het primair naar het voortgezet onderwijs. Middels de Vaardighedencheck kunnen leerkrachten van groep 7 en 8 meten welke vaardigheden meer aandacht nodig hebben voor een succesvolle overgang naar het voortgezet onderwijs. Ook leerkrachten in de eerste en tweede klas van het voortgezet onderwijs kunnen het instrument gebruiken om gerichte ondersteuning te bieden op basis van de behoeften van hun leerlingen (Van Gennip & Klinkenberg, 2023). De Vaardighedencheck wordt onafhankelijk ingevuld door zowel de leerling, de ouder(s) en de leerkracht en bestaat uit een online vragenlijst met 44 stellingen, verdeeld over drie aandachtsgebieden: sociale en communicatieve vaardigheden, executieve en schoolse vaardigheden en welbevinden, schoolaanwezigheid en schoolresultaten. Na het invullen van de Vaardighedencheck volgt een totaaloverzicht waarin de drie verschillende perspectieven (leerling, ouder en leerkracht) naast elkaar gepresenteerd worden en mogelijke aandachtsgebieden voor de individuele leerling inzichtelijk worden. De leerkracht bespreekt dit totaaloverzicht met de leerling en de ouder(s). Bij elk item in het instrument is een handelingsadvies voor de leerkracht opgenomen, waarmee gewerkt kan worden aan de betreffende vaardigheid met de leerling en de ouder(s).

De uitgangspunten van de Vaardighedencheck zijn gebaseerd op het Handelingsgericht Werken (HGW). HGW is een gerichte en systematische benadering binnen het onderwijssysteem en geeft onder andere handvatten voor hoe het onderwijs beter af te stemmen is op de mogelijkheden en onderwijsbehoeften van leerlingen. HGW omvat vijf fases: waarnemen, doelen, plannen, realiseren en evalueren (Pameijer, 2017). De Vaardighedencheck sluit aan bij deze vijf fasen en ondersteunt leerkrachten op verschillende manieren. Bij het waarnemen en signaleren van (extra) ondersteuningsbehoeften biedt de Vaardighedencheck gerichte vragen die leiden tot een overzicht van de specifieke ondersteuningsbehoeften van een leerling. De vaardigheden worden gerangschikt op basis van de gemiddelde score van de drie informanten, waarbij de laagst scorende items bovenaan staan. Lagere scores duiden op een grotere ondersteuningsbehoefte, terwijl hogere scores

wijzen op beheersing van de vaardigheid. Bij het formuleren van doelen helpt de Vaardighedencheck leerkrachten door duidelijke kaders en inzicht in de specifieke ondersteuningsbehoeften te bieden, waardoor zij geholpen worden bij het opstellen van haalbare en meetbare doelen voor hun leerlingen. Bij het realiseren van ondersteuning biedt de Vaardighedencheck praktische handelingsadviezen en werkbladen die leerkrachten kunnen gebruiken om hun aanpak concreet uit te werken en toe te passen in de praktijk. Door de vragenlijst zowel aan het begin als aan het einde van het schooljaar in te vullen, kan worden geëvalueerd in hoeverre de leerling zijn vaardigheden heeft ontwikkeld en of de gestelde doelen zijn behaald.

Voor elk item biedt de Vaardighedencheck zowel algemene als verdiepende handelingsadviezen voor leerkrachten en/of ouder(s), ondersteunt met werkbladen. De handelingsadviezen die bij de meeste vaardigheden terugkomen, omvatten 1) het opstellen van een signaleringsplan, 2) het gebruiken van een vaardighedenkaart en 3) het ABC-schema. Het signaleringsplan is in de zorg en het onderwijs veelvuldig in gebruik om meer inzicht te krijgen in de persoon-specifieke signalen en de daarbij gewenste (re)acties van de leerling zelf of anderen (Sensonate, z.d.). Pameijer (2017) beschrijft dat leerlingen vaak goed kunnen aangeven waarover zij tevreden zijn en wat zij anders zouden willen. Ze weten hoe ze een situatie beleven, wat volgens hen de oorzaak is en hoe het opgelost kan worden. Toch wordt er in het onderwijs vaak *over* leerlingen gepraat in plaats van *met* hen. Door samen met een leerling een signaleringsplan te maken, wordt er meer met de leerling gepraat en kunnen zij zelf oplossingen bedenken voor de situatie. Er is echter nog weinig onderzoek gedaan naar de effectiviteit van het signaleringsplan in het onderwijs. Op de vaardighedenkaart worden de specifieke vaardigheden vastgelegd waarvoor de leerling extra ondersteuning nodig heeft. Er worden maximaal vier doelen geformuleerd waarbij per schooldag wordt aangegeven of de leerling voor elk doel goed, matig of onvoldoende scoort. Zowel de leerling als de leerkracht vult de beoordeling in op de vaardighedenkaart. Wekelijks kan het overzicht worden besproken om inzicht te verkrijgen in de voortgang van het werken aan de vaardigheid. Hoewel er weinig wetenschappelijk onderzoek gedaan is naar de effectiviteit van de vaardighedenkaart, wijst het onderzoek van Durlak et al. (2011) aan dat het gebruik van een instrument die de sociale ontwikkeling van een leerling volgt, zoals de vaardighedenkaart, essentieel is voor het systematisch monitoren van de voortgang. Dit kan vervolgens leiden tot gerichte interventies. Daarnaast omschrijft Pameijer (2017) dat leerlingen die actief betrokken worden bij het formuleren van doelen en gerichte feedback ontvangen, aanzienlijk hogere leerprestaties halen dan leerlingen die deze feedback niet krijgen. Het visualiseren van doelen

en voortgang is zeer effectief, het geeft leerlingen grip op hun leerproces en biedt leerkrachten inzicht in de effectiviteit van hun aanpak. Een laatste advies dat bij meerdere vaardigheden terugkomt, is het gebruik van een ABC-schema. Het ABC-schema is een hulpmiddel wat vaak gebruikt wordt binnen de cognitieve gedragstherapie (Nederlands Jeugdinstituut, 2024). Het ABC-schema richt zich op de aanleiding (Antecedent) van specifiek gedrag (Behavior) en de consequentie ervan (Consequence) (Bijl et al., 2013). Het geeft antwoord op vragen, bijvoorbeeld over wanneer het gedrag zich voordoet en wat opvalt in de leeromgeving. Er is veelvuldig onderzoek gedaan naar het gebruik van het ABC-schema. Volgens Wiggers (2011) leidt het gebruik van het ABC-schema onder andere tot toegenomen assertiviteit, meer vriendschappen, vermindering gedragsproblemen, een verbeterd zelfbeeld en minder toegevend gedrag. Daarnaast wordt het gebruik van het ABC-schema in het onderwijs ook aangeraden door Pameijer (2017). Volgens Pameijer (2017) is het helpend om te onderzoeken in welke situaties het gewenste gedrag zich voor doet, omdat de oplossing vaak ligt in situaties waarin het goed gaat.

De Vaardighedencheck hoopt onder meer de kloof tussen het primair - en voortgezet onderwijs te verminderen door leerlingen met (extra) ondersteuningsbehoeften goed voor te bereiden op hun overstap naar het voortgezet onderwijs (Van Gennip & Klinkenberg, 2023). Het instrument biedt leerkrachten (praktische) handvatten voor hun handelen met betrekking tot de ondersteuningsbehoeften van leerlingen. Volgens een eerste onderzoek van Van Gennip en Klinkenberg (2023) bleek dat de meeste leerkrachten en ondersteuningsfunctionarissen ($N = 40$) aangaven zelfstandig met de handelingsadviezen te kunnen werken en dat de werkbladen in het systeem hen daarbij goed ondersteunen. Echter, het onderzoek gaf geen inzicht in hoe leerkrachten het planmatig en doelgericht werken in de dagelijkse onderwijspraktijk ervaren. Het huidige onderzoek heeft als doel meer inzicht te verkrijgen in hoe leerkrachten de handelingsadviezen ervaren, evenals de frequentie van het gebruik ervan. Het handelen op basis van deze aandachtsgebieden kan een belangrijke bijdrage leveren aan de voorbereiding van leerlingen met (extra) ondersteuningsbehoeften op hun overgang naar het voortgezet onderwijs (Van Gennip & Klinkenberg, 2023), en het wordt daarom als waardevol beschouwd om te onderzoeken hoe er gehandeld wordt naar de aandachtsgebieden van de Vaardighedencheck. Dit onderzoek maakt deel uit van een breder valideringsonderzoek naar het gebruik van de Vaardighedencheck, waarbij het instrument wordt geëvalueerd en waar nodig verbeterd. De centrale vraag van dit onderzoek is:

“In hoeverre wordt er gehandeld naar de aandachtsgebieden die gesignaleerd worden met de Vaardighedencheck?”.

Verwacht wordt, op basis van eerder onderzoek door Van Gennip en Klinkenberg (2023), dat leerkrachten de handelingsadviezen aanklikken wanneer een ondersteuningsbehoefte door alle drie de informanten (leerling, ouder en leerkracht) wordt gesignaleerd. Tevens wordt verwacht dat de meeste respondenten zelfstandig met de handelingsadviezen kunnen werken en dat de werkbladen in het systeem hen daarbij goed ondersteunen.

Methode

Design

In het onderhavige onderzoek is gekozen voor een cross-sectioneel correlationeel onderzoeksdesign. De focus ligt op de mate van afstemming tussen de gesignaleerde aandachtsgebieden en het handelen van leerkrachten. Dit design maakt het mogelijk om de relatie tussen de twee ongemanipuleerde variabelen - de gesignaleerde aandachtsgebieden en het handelen van de leerkracht - te onderzoeken. Bovendien maakt dit type design het mogelijk om op een (relatief) snelle en efficiënte manier data van leerkrachten te verzamelen. Dit wordt onderzocht met behulp van een online vragenlijst (survey) en metadata uit het digitale instrument, waarin geregistreerd of leerkrachten op een handelingsadvies klikken. De vragenlijst is gericht op het in kaart brengen van de ervaringen met de Vaardighedencheck en de wijze waarop het instrument wordt toegepast. Het onderzoek wordt uitgevoerd in opdracht van Maarn Consult, waarvan de Vaardighedencheck een intellectueel eigendom is.

Populatie en steekproef

De populatie in dit onderzoek bestaat uit alle leerkrachten en intern begeleiders in Nederland die werken met de Vaardighedencheck. De toegankelijke populatie bestaat uit leerkrachten in het primair onderwijs in de regio Twente die de Vaardighedencheck gebruiken. Van de 79 scholen die toegang hebben tot het instrument, is metadata verzameld bij 43 scholen die het instrument daadwerkelijk gebruiken, middels een gelegenheidssteekproef. Daarnaast is een vragenlijst verspreid middels een gelegenheidssteekproef aan leerkrachten van de 79 scholen in de regio Twente die gebruik maken van de Vaardighedencheck. Het inclusie criterium voor deelname aan het onderzoek

(zowel de vragenlijst als de metadata) was dat de respondent werkzaam moest zijn binnen het onderwijs en gebruik moest maken van de Vaardighedencheck.

Variabelen en instrumenten

In dit onderzoek zijn twee typen gegevens uit het instrument de Vaardighedencheck gebruikt. Ten eerste zijn er scores verzameld van de drie informanten: de leerling, de ouder(s) en de leerkracht. Deze scores vormen de onafhankelijke variabelen in het onderzoek. Elke vragenlijst bevat 44 stellingen over de leerling, verdeeld over de thema's 'sociale en communicatieve vaardigheden', 'executieve en schoolse vaardigheden' en 'welbevinden, schoolaanwezigheid en schoolresultaten'. De stellingen worden beantwoord op een vijfpunt-Likertschaal, variërend van 'nooit' (1) tot 'altijd' (5), waarbij een lage score (1) duidt op een negatieve beoordeling van de betreffende vaardigheid. Na het invullen van de Vaardighedencheck worden de mogelijke aandachtsgebieden voor de individuele leerling weergegeven. Hierbij worden de items gerangschikt op basis van de gemiddelde score van de drie informanten, waarbij de laagst scorende items bovenaan het overzicht staan. Per aandachtsgebied is een handelingsadvies opgenomen, waarmee de leerkracht gericht kan werken aan het versterken van de betreffende vaardigheid. Ten tweede is er door Maarn Consult metadata verzameld over het gedrag van de leerkrachten in de digitale omgeving van de Vaardighedencheck. Hierbij is geregistreerd of handelingsadviezen wel of niet zijn geopend door de leerkrachten. Deze handeling is opgenomen als dichotome uitkomstvariabele: het handelingsadvies is wel of niet geopend.

Naast de data uit de Vaardighedencheck is er een korte vragenlijst uitgezet. Middels de vragenlijst zijn leerkrachten bevraagd naar hun ervaringen met de Vaardighedencheck in het onderwijs. Hierdoor is inzicht verkregen in de wijze waarop het instrument momenteel wordt ervaren en toegepast. De vragenlijst is onderverdeeld in drie hoofdthema's: (1) bekendheid en gebruik, (2) toegankelijkheid en bruikbaar en (3) ervaren effectiviteit. Binnen het eerste thema is onder meer gevraagd of leerkrachten bekend zijn met een functie die verwijst naar de handelingsadviezen, in welke situaties zij deze adviezen gebruiken, en op welk moment de signalering van een ondersteuningsbehoefte voor hen aanleiding is om daadwerkelijk te handelen en een handelingsadvies op te volgen. Het tweede thema richt zich op de toepasbaarheid van de adviezen in de praktijk, met vragen over leesbaarheid, begrijpelijkheid en praktische inzetbaarheid. Het derde thema onderzoekt in hoeverre leerkrachten ervaren dat het gebruik van de handelingsadviezen bijdraagt aan de ontwikkeling van leerlingen en welke factoren het effectiever toepassen ervan mogelijk belemmeren of bevorderen. Aan het begin van de vragenlijst zijn enkele achtergrondkenmerken van de

respondent uitgevraagd, waaronder de functie binnen het onderwijs (leerkracht, intern begeleider of anders), het aantal jaren werkervaring (in intervallen van vijf jaar) en de groep waarin les wordt gegeven. Deze achtergrondkenmerken maken het mogelijk om te onderzoeken of dergelijke factoren een rol spelen bij aanklikken van de handelingsadviezen.

Procedure

Van september 2024 tot april 2025 is er door Maarn Consult metadata verzameld via de dataretour van de Vaardighedencheck. Ouders, leerlingen en leerkrachten konden de Vaardighedencheck invullen door in te loggen op vaardighedencheck.nl met een unieke, door de school verstrekte, gebruikersnaam en wachtwoord. De participanten voor de vragenlijst werden geworven in de periode januari 2025 tot en met april 2025. Werving vond plaats via de participerende scholen. Aan de scholen is gevraagd om een wervingsbrief te verspreiden onder leerkrachten. Daarnaast werd per e-mail een digitaal Qualtrics survey verspreid via de directie van de deelnemende scholen. Vanwege een onvoldoende respons op de wervingsmail is er in eerste instantie voor gekozen om respondenten rechtstreeks per e-mail te benaderen, gebruikmakend van het netwerk van de ontwikkelaar van de Vaardighedencheck. Aangezien ook deze benadering niet het gewenste aantal reacties opleverde, is er volgens besloten om scholen telefonisch te benaderen. In totaal zijn er 40 scholen telefonisch benaderd.

De deelnemende scholen hebben een verwerkersovereenkomst getekend waarin de verwerking en het gebruik van de data uit de Vaardighedencheck voor wetenschappelijk onderzoek beschreven staat. Daarnaast werden de voorwaarden getoond alvorens het invullen van de Vaardighedencheck door gebruikers. Ouders en leerkrachten gaven hierna actief toestemming voor de verwerking van de data en het gebruik van geanonimiseerde data voor algemeen wetenschappelijk onderzoek door schriftelijk akkoord te geven op deze voorwaarden. Voorafgaand aan het surveyonderzoek werd het doel van het onderzoek omschreven, de pseudonimiteit van de participant en het recht om op elk moment te stoppen. Na de periode van data verzamelen is alle verzamelde data opgeslagen op de Y-schijf van de RUG. De data van de survey werd vervolgens verwijderd van Qualtrics. Geschreven antwoorden werden nagelopen op eventuele identificeerbare informatie (zoals namen van scholen, leerkrachten of leerlingen) en werden gepseudonimiseerd opgeslagen. Voor de uitvoer van het onderzoek heeft de ethische commissie van Pedagogische- en Onderwijswetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen toestemming gegeven.

Analyse

Voor ontbrekende digitale data uit de Vaardighedencheck is pairwise deletion toegepast, waarbij de missende gegevens alleen worden uitgesloten van de specifieke analyses

waarvoor ze ontbreken. Voor het uitvoeren van de analyses is gebruik gemaakt van SPSS. Om inzicht te krijgen in het gebruik van de handelingsadviezen is eerst met behulp van frequentietabellen onderzocht hoe vaak er op handelingsadviezen is geklikt door de leerkrachten. Dit biedt een algemeen beeld van de mate waarin de adviezen in de praktijk worden aangeklikt. Daarnaast zijn de verschillen tussen het al dan niet aanklikken van een handelingsadvies in kaart gebracht met betrekking tot de scores op de Vaardighedencheck. Hiervoor zijn boxplots gemaakt waarin de scoreverdeling is weergegeven van items waarvoor een handelingsadvies wel is geopend, afgezet tegen de scoreverdeling van items waarvoor geen advies is geopend. Deze analyse is eerst per informant (leerling, ouder, leerkracht) uitgevoerd, en vervolgens op basis van de mediaan van de drie informanten samen. Tijdens deze analyse is gekeken naar de mediaan, de spreiding en de range.

De resultaten van het surveyonderzoek zijn ingevoerd in SPSS. De gesloten vragen zijn geanalyseerd aan de hand van descriptieve statistiek. Gezien de beperkte respons wordt per vraag een beschrijvende weergave van de verdeling in antwoorden gegeven, voorzien van een korte toelichting. De verzamelde achtergrondkenmerken zijn gebruikt om scores tussen verschillende groepen respondenten onderling te vergelijken.

Resultaten

Resultaten surveyonderzoek

In totaal zijn negentien respondenten gestart met het invullen van de vragenlijst. Zes van hen gaven geen toestemming voor het verwerken van hun persoonsgegevens. Voor deze groep werd de vragenlijst automatisch beëindigd, waardoor hun gegevens niet zijn meegenomen in de analyse. Van de dertien respondenten die wel expliciet toestemming hebben gegeven voor deelname, hebben twee respondenten de vragenlijst voortijdig beëindigd, nog voordat zij bij de inhoudelijke vragen waren aangekomen. Ook deze gegevens zijn buiten beschouwing gelaten. De overgebleven elf respondenten vormen de uiteindelijke onderzoeksgroep. Zij voldoen aan het inclusiecriteria: zij zijn werkzaam binnen het onderwijs en hebben ervaring met de Vaardighedencheck. Van deze groep hebben zes respondenten de volledige vragenlijst ingevuld. Vijf respondenten zijn halverwege gestopt; hoewel hun antwoorden onvolledig zijn, zijn hun resultaten, voor zover mogelijk, meegenomen in de analyse.

Van de elf respondenten zijn twee al meer dan twintig jaar werkzaam binnen het onderwijs, terwijl vijf andere respondenten tussen de vijftien en twintig jaar werkervaring hebben. Eén respondent heeft tien tot vijftien jaar werkervaring, en twee andere respondenten werken tussen de vijf en tien jaar in het onderwijs. Eén respondent liet deze vraag onbeantwoord. Wat betreft de functieomschrijving gaven vier respondenten aan de rol van leerkracht te combineren met die van intern begeleider. Vier andere respondenten zijn uitsluitend werkzaam als intern begeleider, terwijl drie respondenten alleen als leerkracht actief zijn. Vrijwel alle respondenten ($N = 6$) die voor de klas staan, geven les in groep 6, 7 en 8. Eén respondent gaf aan les te geven in de onderbouw, namelijk groep 2 en 3. De resultaten van het surveyonderzoek zijn geanalyseerd aan de hand van drie hoofdthema's: (1) bekendheid en gebruik, (2) toegankelijkheid en bruikbaar en (3) ervaren effectiviteit.

Bekendheid en gebruik

Meer dan de helft van de respondenten ($N = 7$) geeft aan bekend te zijn met de mogelijkheid om handelingsadviezen te openen, inclusief de verwijzing naar de bijbehorende formulieren. Vier respondenten zijn niet bekend met deze functionaliteit; twee van hen geven als toelichting dat deze mogelijkheid niet zichtbaar was na het invullen van de vragenlijst, waardoor zij hiervan niet op de hoogte waren. Op de vervolgvraag of de handelingsadviezen duidelijk te vinden zijn in het systeem, antwoorden vijf respondenten positief. Deze positieve beoordelingen komen van respondenten die eerder aangeven bekend te zijn met de functie om handelingsadviezen te openen. In de toelichting wordt benoemd dat het systeem overzichtelijk en gebruiksvriendelijk is, waarbij de werking grotendeels voor zichzelf spreekt. Eén respondent is het hier 'helemaal oneens' mee en geeft aan dat er binnen het systeem geen handelingsadviezen zichtbaar zijn. Deze respondent is eveneens niet bekend met de mogelijkheid om handelingsadviezen te openen, wat het aannemelijk maakt dat deze vervolgvraag hierdoor negatief is beantwoord. De overige drie respondenten die aangeven niet bekend te zijn met deze mogelijkheid, hebben deze vervolgvraag niet beantwoord. Drie respondenten geven aan de handelingsadviezen vaak te gebruiken om gerichte acties te ondernemen voor leerlingen met (extra) ondersteuningsbehoeften, terwijl vier respondenten aangeven dit soms te doen. Zes respondenten geven aan dat de handelingsadviezen voornamelijk worden gebruikt wanneer zowel de ouders, de leerling als de leerkracht een (extra) ondersteuningsbehoefte signaleert. Anderzijds geven vier respondenten aan dat zij de handelingsadviezen gebruiken wanneer zij zelf een ondersteuningsbehoefte signaleren, ongeacht de response van ouder of leerling. Daarnaast is gevraagd of de respondent bekend is met de mogelijkheid om, naast individuele overzichten, ook groepsoverzichten te genereren.

Vijf respondenten geven aan hiervan op de hoogte te zijn, één respondent was hier niet van op de hoogte. Echter, uit de toelichting blijkt dat de meeste respondenten vooral gebruikmaken van individuele overzichten en dat de groepsfunctie nauwelijks wordt toegepast. Eén respondent gaf aan geen gebruik te maken van de groepsfunctie, omdat hiervoor het ‘Hart’-gedeelte van het IEP Leerlingvolgsysteem wordt gebruikt.

Toegankelijkheid en bruikbaarheid

Wat betreft de leesbaarheid van de handelingsadviezen, geven alle respondenten aan dat deze duidelijk geschreven zijn, en als ‘leerkrachtvriendelijk’ worden ervaren. Eén respondent geeft aan de adviezen aan te passen aan het eigen onderwijsconcept (in dit geval Daltononderwijs), waarbij de leerkracht zelf een handelingsplan opstelt. De handelingsadviezen worden door de meeste respondenten ($N = 4$) als praktisch toepasbaar ervaren in de klas. Zij geven aan dat de handelingsadviezen gebruiksvriendelijk zijn, niet afhankelijk zijn van een fysieke ruimte en organisatorisch goed in te passen zijn. Tegelijkertijd wordt opgemerkt dat de toepasbaarheid mede afhankelijk is van externe factoren, zoals beschikbare tijd, werkdruk en de deskundigheid van de leerkracht. Ook over de begrijpelijkheid van de handelingsadviezen zijn de respondenten positief. Zij beschrijven dat het prettig werkmateriaal is, waarbij het taalgebruik toegankelijk is.

Ervaren effectiviteit

Vijf respondenten geven aan dat de handelingsadviezen positief bijdragen aan de ontwikkeling van leerlingen; twee respondenten geven hierbij aan dat dit slechts soms het geval is. Op de vraag of het gebruik van de handelingsadviezen leidt tot het gewenste resultaat, geven drie respondenten aan het hiermee eens zijn. Zij ervaren de adviezen als passend en toepasbaar binnen het dagelijks handelen. Drie respondenten nemen een neutrale houding aan ten opzichte van deze vraag, waarvan één respondent aangeeft onvoldoende ervaring te hebben met de Vaardighedencheck om hier een uitspraak over te doen. Een andere respondent geeft aan dat er vanuit de school al veel wordt ingezet om leerlingen te ondersteunen, waardoor de handelingsadviezen voornamelijk dienen als extra ‘check’. Op de stelling of de handelingsadviezen vooral gebruikt worden bij thema’s waar de leerkracht zelf minder kennis over heeft, geven vier respondenten aan het hiermee oneens te zijn. Drie respondenten nemen een neutrale positie in. Ten slotte komt uit de antwoorden naar voren dat de handelingsadviezen voor ‘executieve en schoolse vaardigheden’ het vaakst worden opgevolgd. Volgens de leerkrachten zijn de handelingsadviezen van dit aandachtsgebied het makkelijkste te implementeren en zijn de resultaten concreet en meetbaar. Door een respondent wordt benoemd dat voor het aandachtsgebied ‘welbevinden en

schoolaanwezigheid' een ander instrument wordt gebruikt, zoals ZIEN!. Alle respondenten, op één na, geven aan dat zij tevreden zijn met de huidige vorm van de Vaardighedencheck.

Resultaten metadata

Middels metadata is er in totaal data verzameld van 71 leerlingen, 71 ouders en 21 leerkrachten, afkomstig van 13 verschillende basisscholen. Eén school vertegenwoordigt met 52 leerlingen 76,6% van de leerlingen in dit onderzoek. Op deze school maken vijf leerkrachten gebruik van de Vaardighedencheck. Bij de overige twaalf scholen wordt de Vaardighedencheck voor één a twee leerlingen per school ingevuld. Op negen van deze scholen is de Vaardighedencheck door één leerkracht ingevuld. Op één school namen twee leerkrachten deel, en op een andere school drie leerkrachten.

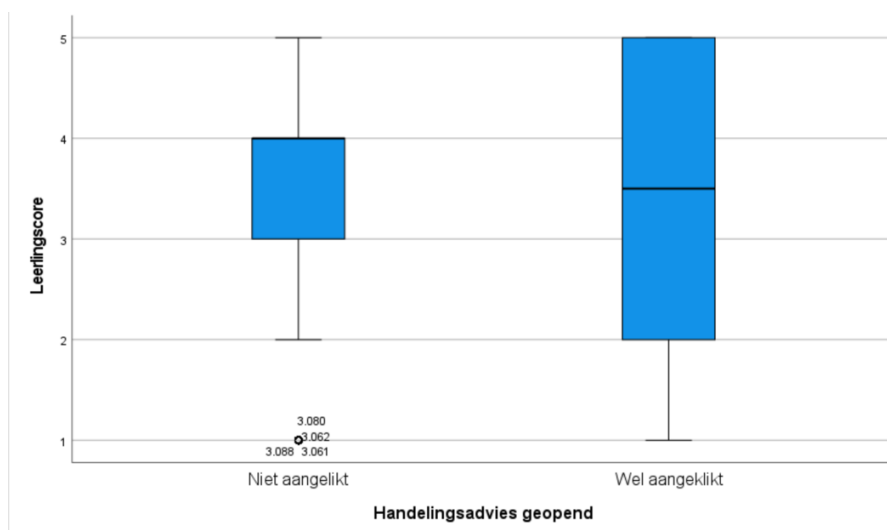
Per leerling ($N = 71$) kan er 44 keer op een handelingsadvies geklikt worden. In totaal betekent dit dat er 3124 mogelijk geregistreerde klikken op handelingsadviezen zijn. Er is in totaal zes keer geklikt op een handelingsadvies, wat betekent dat in slechts 0,2% van de gevallen een handelingsadvies is aangeklikt door de leerkracht. De overgrote meerderheid (99,8%) betreft dus situaties waarin de Vaardighedencheck is ingevuld, maar niet op een handelingsadvies is geklikt. De zes keer dat er op een handelingsadvies is geklikt, zijn afkomstig van drie leerkrachten, verspreid over drie verschillende scholen, waarbij dit in totaal voor vier leerlingen is gedaan. Eén leerkracht klikte drie keer een handelingsadvies aan voor één leerling op één school. Een tweede leerkracht klikte tweemaal op een handelingsadvies voor twee verschillende leerlingen binnen de school. De derde leerkracht klikte één keer op een handelingsadvies voor één leerling. De bekeken handelingsadviezen betreffen zes verschillende items. Drie items vallen onder het aandachtsgebied 'sociale en communicatieve vaardigheden'. De overige drie items vallen onder het aandachtsgebied 'welbevinden, schoolaanwezigheid en schoolresultaten'. Er is geen handelingsadvies aangeklikt binnen het aandachtsgebied 'executieve en schoolse vaardigheden'.

Verschillen in beoordeling tussen informanten

Voorafgaand aan de analyse is gekeken naar de missing data per informant. Het percentage missing data verschilt tussen de drie informanten. De gegevens van de leerlingen zijn relatief compleet, met 11,5% missende waarden. Bij de oudergegevens is het percentage echter hoger, namelijk 21,4%. De gegevens van de leerkracht zijn het meest volledig, met slechts 1,5% missend. Voor de gemiddelde score die alleen berekend kan worden als van alle drie de informanten gegevens beschikbaar zijn, ontbreekt 27,2% van de data. Opvallend is dat alle ontbrekende gegevens uitsluitend voorkomen bij leerlingen waarvoor geen handelingsadvies is aangeklikt.

Figuur 1

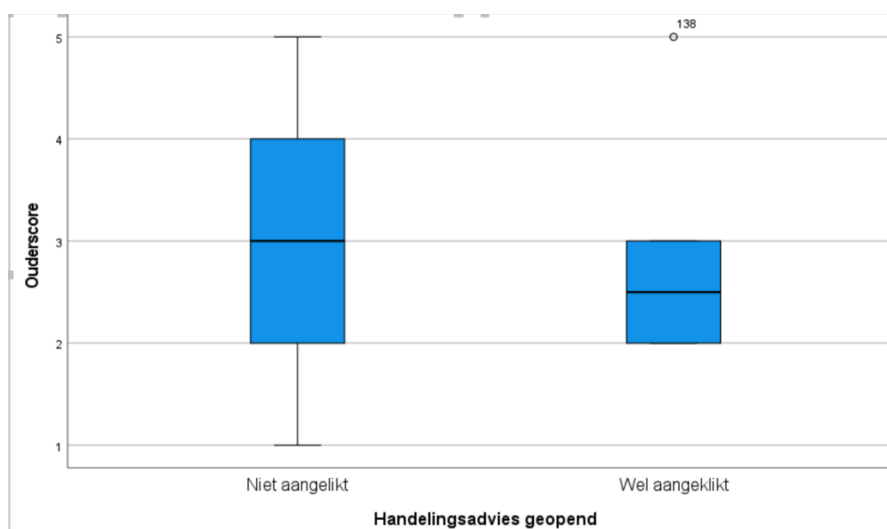
Boxplot van leerlingscores, uitgesplitst naar wel/niet handelingsadvies geopend.

Figuur 1 laat zien dat leerlingen zichzelf gemiddeld positiever beoordelen in gevallen waar geen handelingsadvies is aangeklikt door de leerkracht ($Mdn = 3,5$), vergeleken met situaties waarin er wel een handelingsadvies is aangeklikt ($Mdn = 3,0$).

Figuur 2

Boxplot van ouderscores, uitgesplitst naar wel/niet handelingsadvies geopend.

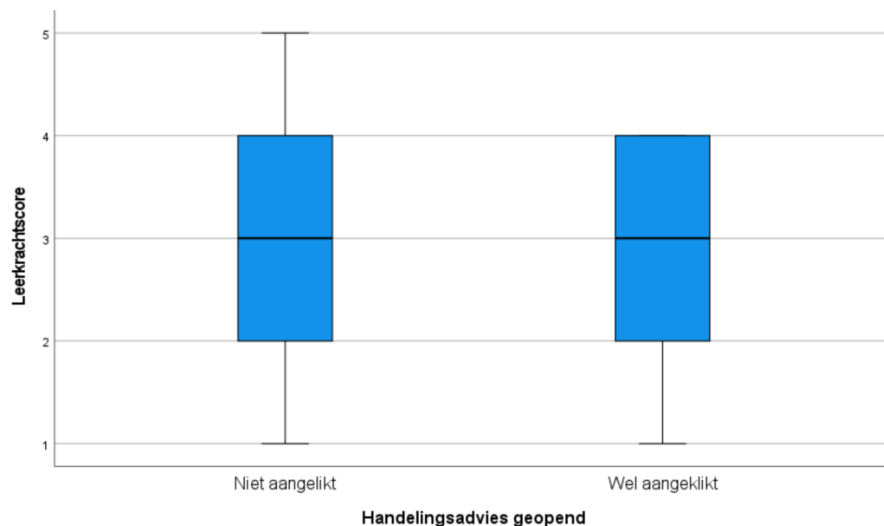

Ouders geven gemiddeld een iets negatievere beoordeling dan de leerlingen zelf. Figuur 2 laat zien dat ouders, net zoals de leerlingen, de vaardigheden positiever beoordelen

wanneer er geen handelingsadvies is aangeklikt ($Mdn = 3,0$) dan wanneer er wel een handelingsadvies is aangeklikt ($Mdn = 2,5$). Extreme scores ('niet goed' of 'heel goed') komen nauwelijks voor in de gevallen waarin een handelingsadvies is aangeklikt; slechts één keer werd de score 'heel goed' geregistreerd.

Figuur 3

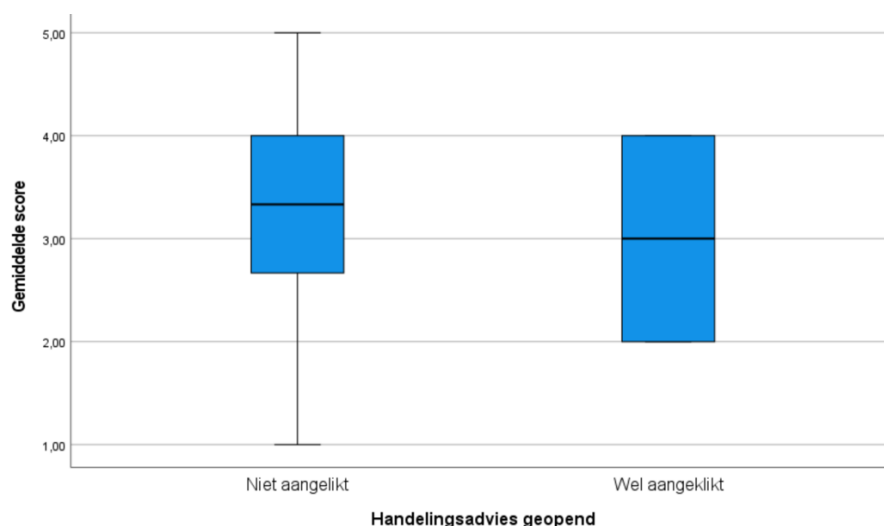
Boxplot van leerkrachtscores, uitgesplitst naar wel/niet handelingsadvies geopend.

Figuur 3 toont de beoordelingen van de leerkrachten. Er is nauwelijks verschil zichtbaar tussen beide groepen; voor beide groepen is de gemiddelde score gelijk ($Mdn = 3,0$). Het enige opvallende verschil is dat de hoogste score ('heel goed', score 5) alleen voorkomt bij handelingsadviezen die niet zijn geopend, en niet bij de adviezen die wel zijn geraadpleegd.

Figuur 4

Boxplot van de gemiddelde scores van de drie informanten, uitgesplitst naar wel/niet handelingsadvies geopend.

In Figuur 4 is de gemiddelde score over de drie informanten te zien wanneer er wel of niet op een handelingsadvies is geklikt. De gemiddelde score van de drie informanten is positiever wanneer er niet geklikt is op een handelingsadvies ($Mdn = 3,3$). Wanneer er wel op een handelingsadvies wordt geklikt, wordt er negatiever gescoord door de drie informanten ($Mdn = 3$). Extreem negatieve of positieve beoordelingen komen niet voor wanneer er wel op een handelingsadvies is geklikt.

Om te onderzoeken of er bij aangeklikte handelingsadviezen sprake is van meer onenigheid tussen leerling, ouder en leerkracht, is gekeken naar de absolute verschillen in scores tussen deze informanten. Voor de zes gevallen waarin een handelingsadvies is aangeklikt varieert de somscore van deze verschillen van 2 tot 6 ($Mdn = 4,0$). Bij de overige leerlingen varieert de somscore van 0 tot 8 ($Mdn = 2,0$). Daarnaast is er in alle zes gevallen dat er op een handelingsadvies geklikt is sprake van onenigheid tussen de drie informanten: in geen enkel geval komt de beoordeling volledig overeen.

Conclusie en discussie

Conclusie

Dit onderzoek had als doel om te onderzoeken in hoeverre leerkrachten handelen naar de aandachtsgebieden die worden gesignaleerd met de Vaardighedencheck. Zowel de resultaten uit het surveyonderzoek als de beschikbare metadata suggereren voorzichtig dat de handelingsadviezen in beperkte mate worden gebruikt. Ondanks dat niet gezegd kan worden in hoeverre leerkrachten daadwerkelijk handelen naar de gesignaleerde aandachtsgebieden,

blijkt uit de resultaten dat er slechts in 0,2% van de ingevulde items een handelingsadvies uit de Vaardighedencheck wordt geopend.

De surveyresultaten laten zien dat leerkrachten overwegend positief zijn over de toegankelijkheid, bruikbaarheid en begrijpelijkheid van de handelingsadviezen. Zij ervaren de adviezen als duidelijk geformuleerd, toepasbaar in de klas en passend bij hun onderwijspraktijk. Tegelijkertijd blijkt uit de toelichtingen dat het daadwerkelijk inzetten van de handelingsadviezen afhankelijk is van factoren zoals tijd en werkdruk. Ook geven sommige respondenten aan dat de scores vooral dienen als bevestiging van bestaande inzichten in plaats van als aanzet tot nieuw handelen. Verder blijkt uit het surveyonderzoek dat handelingsadviezen vooral worden opgevolgd binnen het aandachtsgebied van ‘executieve en schoolse vaardigheden’. Leerkrachten geven aan dat deze adviezen het meest concreet, meetbaar en makkelijk te implementeren zijn. Opvallend is echter dat uit de metadata juist blijkt dat binnen dit aandachtsgebied geen handelingsadviezen zijn geopend, terwijl dit wel het geval was bij de andere twee aandachtsgebieden. Daarnaast komt uit de metadata naar voren dat in alle gevallen dat er op een handelingsadvies geklikt is, dat item volledig is ingevuld door alle drie de informanten. Dit kan wijzen dat er sneller op een handelingsadvies wordt geklikt wanneer er een grotere betrokkenheid is vanuit de leerling, ouder en leerkracht. Daarnaast was er sprake van onderlinge verschillen in beoordeling tussen de informanten wanneer er wel op een handelingsadvies is geklikt. Dit kan erop wijzen dat handelingsadviezen mogelijk juist gebruikt worden bij twijfel of onenigheid tussen informanten.

Discussie

Een opvallende bevinding in dit onderzoek is dat uit het surveyonderzoek naar voren komt dat het merendeel van de leerkrachten aangeeft dat zij vooral handelingsadviezen aanklikken wanneer een ondersteuningsbehoefte door alle drie de informanten (leerling, ouder en leerkracht) wordt gesignaleerd (score van 1). In de praktijk is dit echter niet terug te zien in de aangeklikte handelingsadviezen. In geen van de zes gevallen waarin een handelingsadvies werd aangeklikt, gaven alle drie de informanten een negatieve beoordeling (score 1 of 2). Daarnaast is de gemiddelde score van de drie informanten iets lager voor de geopende adviezen, maar extreem negatieve (score 1) beoordelingen komen niet voor wanneer er wel op een handelingsadvies is geklikt. Dit suggereert dat gezamenlijke signalering niet of nauwelijks het uitgangspunt vormt voor het raadplegen van handelingsadviezen. Mogelijk is er in de praktijk sprake van handelingsverlegenheid bij verschil in beoordelingen, waarbij leerkrachten eerder geneigd zijn hulpbronnen te raadplegen wanneer er onenigheid is tussen

informanten (Smeets & Rispens, 2008). Daarnaast gaven vier leerkrachten in het surveyonderzoek aan dat zij met name een handelingsadvies aanklikken wanneer zij zelf een ondersteuningsbehoefte signaleren. Dit komt gedeeltelijk overeen met de metadata. Namelijk, in twee van de zes gevallen werd een handelingsadvies aangeklikt bij een negatieve score van de leerkracht.

Daarnaast tonen de resultaten van dit onderzoeken aan dat leerkrachten de Vaardighedencheck positief beoordelen wat betreft bruikbaarheid, duidelijkheid en toepasbaarheid. Echter lijkt zich dit niet te vertalen naar frequent gebruik van de handelingsadviezen. Slechts in 0,2% van de mogelijke gevallen is er daadwerkelijk op een handelingsadvies geklikt. Dit roept vragen op over de effectiviteit van het instrument in zijn huidige vorm en over de mate waarin het HGW in de dagelijkse onderwijspraktijk wordt gerealiseerd. Deze bevindingen staan in contrast met de uitgangspunten van het HGW, waarin het signaleren van onderwijsbehoeften, het formuleren van doelen en het planmatig handelen centraal staan (Pameijer, 2017). Hoewel de Vaardighedencheck goed lijkt aan te sluiten op deze principes, blijkt uit het onderhavige onderzoek dat het laatste onderdeel, het planmatig handelen, achterblijft of op een andere manier vormgegeven wordt.

De verwachting van de ontwikkelaars (Van Gennip en Klinkenberg, 2023), was dat leerkrachten gebruik maken van handelingsadviezen bij de gesignaleerde aandachtsgebieden, oftewel bij items waarop gemiddeld laag werd gescoord. In het overzicht van de Vaardighedencheck worden deze items met een lage gemiddelde score bovenaan weergegeven. Uit de resultaten blijkt echter dat deze verwachting niet volledig wordt waargemaakt. Uit de metadata blijkt dat handelingsadviezen niet consequent worden aangeklikt bij de laagst scorende items. Figuur 1 en 2 suggereren dat een handelingsadvies eerder wordt aangeklikt wanneer de leerling of ouders een relatief negatieve beoordeling geeft. Figuur 3 wijst erop dat de beoordeling van de leerkracht zelf daarin mogelijk minder bepalend is. Dit kan erop duiden dat het gebruik van handelingsadviezen niet enkel wordt gestuurd door systematische signalering, maar mogelijk ook door andere factoren, zoals nieuwsgierigheid. Daarnaast laat Figuur 4 zien dat er bij aangeklikte handelingsadviezen sprake is van meer onenigheid tussen de drie informanten. In geen enkel geval kwamen de beoordelingen volledig overeen, terwijl extreme overeenstemming (alle drie zeer positief of zeer negatief) niet voorkomt. Deze bevinding wijst erop dat handelingsadviezen mogelijk vaker worden ingezet in situaties waarin verschil van inzicht bestaat over de ondersteuningsbehoefte van de leerling. Uit onderzoek van Epstein et al. (2002) blijkt dat effectieve communicatie tussen school, ouders en leerling cruciaal is voor het adequaat afstemmen van ondersteuning. Het gebruik van de

Vaardighedencheck kan juist in deze situaties van onenigheid een waardevolle rol spelen als hulpmiddel.

Een ander opvallend verschil in dit onderzoek is dat leerkrachten in het surveyonderzoek aangeven de handelingsadviezen voornamelijk te raadplegen bij ‘executieve en schoolse vaardigheden’, terwijl uit de metadata blijkt dat zij uitsluitend handelingsadviezen aanklikken bij de aandachtsgebieden ‘sociale en communicatieve vaardigheden’ en ‘welbevinden, schoolaanwezigheid en schoolresultaten’. Dit suggereert een discrepantie tussen wat leerkrachten aangeven en hun daadwerkelijke gebruik in de praktijk. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat leerkrachten zich niet altijd bewust zijn van hun eigen ‘klikgedrag’, of dat hun intenties niet volledig overeenkomen met hun daadwerkelijke handelingen. McKenna et al. (2018) stellen dat het voor respondenten lastig kan zijn om hun eigen gedrag accuraat te rapporteren. Factoren zoals sociale wenselijkheid of geheugenfouten kunnen leiden tot vertekeningen in zelfrapportage. In de context van dit onderzoek kan dit mogelijk betekenen dat leerkrachten een voorkeur uitspreken voor bepaalde aandachtsgebieden, terwijl hun feitelijke ‘klikgedrag’ daarvan afwijkt. Een mogelijke verklaring voor het feit dat in drie van de zes gevallen een handelingsadvies werd aangeklikt bij de aandachtsgebieden ‘sociale en communicatieve vaardigheden’ en ‘welbevinden’, is dat zorgen rondom het sociaal-emotioneel functioneren bij leerkrachten kunnen leiden tot onzekerheid en een grotere behoefte aan handelingsgerichte ondersteuning (Graham et al., 2011).

Als laatste blijkt uit het surveyonderzoek werkdruk een rol te spelen bij het beperkte gebruik van de Vaardighedencheck. Uit eerder onderzoek van Stierman (2021) blijkt dat leerkrachten onder hoge werkdruk minder toekomen aan planmatige werkwijzen. Wanneer de randvoorwaarden zoals tijd en begeleiding ontbreken, blijven instrumenten vaak onbenut. Daarnaast blijkt uit het onderhavige onderzoek dat andere instrumenten worden ingezet om leerlingen te ondersteunen, wat ertoe kan leiden dat de Vaardighedencheck slechts aanvullend wordt ingezet.

Beperkingen en implicaties

Dit onderzoek kent enkele beperkingen. Ten eerste is het aanklikken van een handelingsadvies geen directe indicatie van daadwerkelijk handelen naar aanleiding van een gesignaleerd aandachtsgebied. Dit betekent dat de mate waarin werkelijk gehandeld wordt naar gesignaleerde aandachtsgebieden slechts indirect kon worden onderzocht. Wel kan met enige zekerheid worden aangenomen dat een handelingsadvies niet is gevolgd wanneer het ook niet is geopend. Op basis daarvan kan gesteld worden dat handelingsadviezen in veel

gevallen niet worden opgevolgd. In de 0,2% van de gevallen waarin een handelingsadvies is aangeklikt, kan niet met zekerheid worden vastgesteld of leerkrachten het advies daadwerkelijk hebben gelezen en toegepast. Om dit alsnog te achterhalen, is geprobeerd om via een survey aanvullende informatie te verkrijgen. Hoewel de respons beperkt was, bieden de resultaten waardevolle informatie over hoe de handelingsadviezen worden ervaren en toegepast. Tegelijkertijd moet er bij de interpretatie van deze bevindingen rekening gehouden worden met de beperkte respons. Voor vervolgonderzoek wordt daarom aangeraden om het daadwerkelijk handelen na het aanklikken van een handelingsadvies directer te onderzoeken, middels interviews of observaties van leerkrachten. Daarmee wordt de onderzoeksvraag meer afgestemd op meetbare gedragingen en interventies, wat de validiteit van het onderzoek verhoogt.

Een tweede beperking van dit onderzoek is de beperkte steekproefomvang. Zowel in het kwantitatieve deel (metadata) als in het surveyonderzoek was de steekproef klein. Doordat er in totaal 3124 keer mogelijk op een handelingsadvies geklikt had kunnen worden, maar er daadwerkelijk zes keer is geklikt op een handelingsadvies, bleken geplande hypothesetoetsen of non-parametrische alternatieven niet haalbaar te zijn of een beperkte meerwaarde te hebben. Hierdoor is gekozen voor een meer beschrijvende analyse, aangevuld met boxplots. Daarnaast is er in eerste instantie, om de respons op het surveyonderzoek te verhogen, gekozen voor het rechtstreeks benaderen van respondenten per e-mail, gebruikmakend van het netwerk van de ontwikkelaar van de Vaardighedencheck. Deze wervingsmethode heeft mogelijk geleid tot een vertekend beeld, aangezien de deelnemers uit dit netwerk mogelijk positiever staan tegenover het instrument dan gemiddeld. Aangezien deze benadering niet het gewenste aantal reacties opleverde, zijn vervolgens veertig scholen telefonisch benaderd. Uiteindelijk bleef het aantal volledig ingevulde vragenlijsten beperkt tot elf, waarbij vijf respondenten de vragenlijst tussentijds hebben afgebroken. Deze beperkte respons maakt het moeilijk om generaliseerbare uitspraken te doen over het bredere gebruik van de Vaardighedencheck en de bijbehorende handelingsadviezen in de praktijk.

Een derde beperking van dit onderzoek betreft de meetmethode in het surveyonderzoek. De gegevens zijn verzameld via een vragenlijst waarin leerkrachten rapporteerden over hun eigen gebruik van de handelingsadviezen. Zelfrapportage is echter gevoelig voor vertekening, bijvoorbeeld door sociale wenselijkheid of de neiging om het eigen handelen positiever weer te geven dan het in werkelijkheid is (McKenna et al, 2018). Hierdoor bestaat het risico dat leerkrachten hun gebruik van de handelingsadviezen overschatten of onnauwkeurig beschrijven. Dit kan gevolgen hebben voor de validiteit van de

resultaten, met name bij de interpretatie van gedragsintenties in relatie tot daadwerkelijk gedrag. Tegelijkertijd is in dit onderzoek aanvullende, meer concrete data verzameld via metadata, waarmee de zelfgerapporteerde gegevens konden worden afgezet tegen deze concrete data uit het instrument zelf.

Aanbevelingen

Hoewel leerkrachten in het onderzoek van Van Gennip en Klinkenberg (2023) positief waren over de Vaardighedencheck, laat het huidige onderzoek zien dat er een kloof bestaat tussen de tevredenheid over het instrument en het daadwerkelijke gebruik ervan. Op basis van de resultaten van dit onderzoek worden enkele aanbevelingen gedaan voor de onderwijspraktijk, de ontwikkelaars van de Vaardighedencheck en voor vervolgonderzoek.

Voor de onderwijspraktijk wordt aanbevolen om het planmatig handelen van leerkrachten en intern begeleiders te stimuleren. De resultaten laten zien dat de handelingsadviezen maar beperkt worden gebruikt, waardoor het raadzaam is om hen gerichte ondersteuning te bieden bij het daadwerkelijk toepassen van de handelingsadviezen. Dit kan bijvoorbeeld door middel van teamoverleggen waarbin het gebruik van de handelingsadviezen centraal staat. Daarnaast blijkt uit het surveyonderzoek dat werkdruk een rol speelt bij het beperkte gebruik van de Vaardighedencheck. Aan scholen wordt geadviseerd om leerkrachten en intern begeleiders hierin te ondersteunen door voldoende tijd en begeleiding vrij te maken.

Verder laat dit onderzoek zien dat handelingsadviezen vooral worden aangeklikt bij onenigheid tussen de drie informanten. Voor de ontwikkelaars van de Vaardighedencheck wordt daarom aanbevolen om de items met de meeste verschillen tussen informanten bovenaan het overzicht te tonen, gevolgd door de items met de laagste gemiddelde scores. Bovendien blijkt uit het surveyonderzoek dat sommige respondenten niet op de hoogte zijn van de mogelijkheid om handelingsadviezen te openen. Het verbeteren van de zichtbaarheid van deze functie kan ertoe bijdragen dat leerkrachten en intern begeleiders het instrument effectiever gebruiken.

Voor vervolgonderzoek wordt aangeraden om een grotere steekproef te betrekken, zodat het mogelijk wordt om generaliseerbare uitspraken te doen over het gebruik van de Vaardighedencheck. Het kan helpen om hierbij een andere wervingsmethode te gebruiken, bijvoorbeeld een beloning voor deelname, om het aantal respondenten te vergroten. Ook is het wenselijk om de dat de verdeling van scholen en leerlingen evenwichtiger verdeeld is; in dit onderzoek kwam 76,6% van de leerlingen namelijk van één school. Tot slot betekent het openen van een handelingsadvies niet dat er daadwerkelijk gehandeld is. Daarom wordt aanbevolen om vervolgonderzoek te richten op het interviewen of op het observeren van

leerkrachten, om te achterhalen hoe leerkrachten de adviezen daadwerkelijk in de praktijk gebruiken.

Slotwoord

Het huidige onderzoek biedt inzichten in hoe leerkrachten de Vaardighedencheck ervaren en gebruiken. Hoewel de Vaardighedencheck positief wordt beoordeeld door leerkrachten, lijkt het daadwerkelijke gebruik in de praktijk achter te blijven. Door zowel leerkrachten meer te ondersteunen als het instrument verder te ontwikkelen, kan de Vaardighedencheck een krachtig hulpmiddel zijn om leerlingen te ondersteunen bij hun overstap van het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs.

Literatuurlijst

- Bijl, H., Tjallema, M., Wally, T. (2013). *Implementatiewijzer Trapsgewijs*. CED-Groep. Geraadpleegd op 10 maart 2025, van <https://bestanden.cedgroep.nl/production/Webwinkel/Downloads/Implementatiewijzer-Trapsgewijs.pdf>
- Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2011). The Impact of Enhancing Students' Social and Emotional Learning: A Meta-Analysis of School-Based Universal Interventions. *Child Development*, 82(1), 405–432. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01564.x>.
- Epstein, J. L., Sanders, M. G., Simon, B. S., Salinas, K. C., Jansorn, N. R., & Van Voorhis, F. L. (2002). *School, Family, and Community Partnerships: Your Handbook for Action*. Corwin. Geraadpleegd op 6 mei 2025, van <https://www.govinfo.gov/content/pkg/ERIC-ED467082/pdf/ERIC-ED467082.pdf>
- Graham, A., Phelps, R., Maddison, C., & Fitzgerald, R. (2011). Supporting children's mental health in schools: teacher views. *Teachers And Teaching*, 17(4), 479–496. <https://doi.org/10.1080/13540602.2011.580525>
- Inspectie van het Onderwijs. (2018). *Onderzoeksverslag kansen(on)gelijkheid bij de overgangen po-vo*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Geraadpleegd op 2 december 2025 van, <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/overgang/documenten/rapporten/2018/06/13/onderzoeksverslag-kansenongelijkheid-bij-de-overgangen-po-vo>
- Inspectie van het Onderwijs. (2023). *Technisch rapport monitoring voortgezet onderwijs - De Staat van het Onderwijs 2023*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Geraadpleegd op 10 maart 2025, van <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2023/05/10/technisch-rapport-monitoring-voortgezet-onderwijs-2023>

- Korpershoek, H., Beijer, C., Spithoff, M., Naaijer, H. M., Timmermans, A. C., Van Rooijen, M., Vugteveen, J., & Opdenakker, M.-C. (2016). *Overgangen en aansluitingen in het onderwijs: Deelrapportage 1: reviewstudie naar de po-vo en de vmbo-mbo overgang*. GION onderzoek/onderwijs. Geraadpleegd op 2 december 2025, van https://pure.rug.nl/ws/portalfiles/portal/28478443/Rapport_Deelstudie_1_NRO_januari_2016.pdf
- McKenna, H., Treanor, C., O'Reilly, D., & Donnely, M. (2018). Evaluation of the psychometric properties of self-reported measures of alcohol consumption: a COSMIN systematic review. *Subst Abuse Treat Prev Policy*, 12(6). <https://doi.org/10.1186/s13011-018-0143-8>
- Naaijer, H. M., Spithoff, M., Osinga, M., Klitzing, N., Korpershoek, H., & Opdenakker, M.-C. (2016). *De overgang van primair naar voortgezet onderwijs in internationaal perspectief: Een systematische overzichtsstudie van onderwijstransities in relatie tot kenmerken van verschillende Europese onderwijsstelsels*. GION onderwijs/onderzoek. Geraadpleegd op 3 december 2025, van https://pure.rug.nl/ws/portalfiles/portal/40223760/NRO_OPRO_De_overgang_van_po_naar_vo_in_internationaal_perspectief_Opdenakker_projectleider.pdf
- Pameijer, N. (2017). *Handelingsgericht werken: samenwerken aan schoolsucces*. Acco Uitgeverij B.V.
- Smeets, E. F. L., & Rispens, J. (2008). *Op zoek naar passend onderwijs: Overzichtsstudie van de samenhang tussen regulier en speciaal (basis)onderwijs*. ITS – Radboud Universiteit Nijmegen. Geraadpleegd op 10 mei van, https://www.researchgate.net/publication/287198546_Op_zoek_naar_passend_onderwijs_Overzichtsstudie_van_de_samenhang_tussen_regulier_en_speciaal_basisonderwijs
- Stierman, P. (2021). 'Als het maar wat oplevert' Over de invloed van organisatieverandering op werkdruk in het voortgezet onderwijs [Masterscriptie, Erasmus Universiteit Rotterdam]. Erasmus Research Repository. Geraadpleegd op 8 mei 2025, van <https://thesis.eur.nl/pub/56502/Petra-Stierman.pdf>

Stipek, D. J. (2002). *Motivation To Learn: From Theory To Practice* (4e ed.). Pearson.

Timmermans, A., Kuyper, H., & van der Werf, G. (2013). Schooladviezen en onderwijsloopbanen: Voorkomen, risicofactoren en gevolgen van onder- en overadvisering. GION/RUG Onderwijskunde. Geraadpleegd op 2 december 2025, van https://pure.rug.nl/ws/portalfiles/portal/28478443/Rapport_Deelstudie_1_NRO_januari_2016.pdf

Samenwerkingsverband Erkenning van Interventies. (2024). *Handleiding interventiebeschrijving 2024* [Handleiding, Samenwerkingsverband Erkenning van Interventies]. Nederlands Jeugdinstituut. Geraadpleegd op 10 maart 2025, van <https://www.nji.nl/uploads/2024-05/Handleiding-interventiebeschrijving-2024-ECJI.pdf>

Van Gennip R. & Klinkenberg M. (2023). Rapportage evaluatieonderzoek: Herinrichting van de inhoud van de commissies 10-14.

Van Rens, M., Haelermans, C., Groot, W., & Maassen van den Brink, H. (2017). Facilitating a Successful Transition to Secondary School: (How) Does it Work? A Systematic Literature Review. In *Adolescent Research Review* (Vol. 3, Nummer 1, pp. 43–56). Springer. <https://doi.org/10.1007/s40894-017-0063-2>

Wiggers, W. (2011). *Opkomen voor jezelf (g)een kunst: Een evaluatiestudie naar de effecten van een sociale vaardigheidstraining voor kinderen van 9 tot 16 jaar* [Masterscriptie, Universiteit Utrecht]. Utrecht University Student Theses Repository. Geraadpleegd op 10 maart 2025, van <https://studenttheses.uu.nl/handle/20.500.12932/8171>

Sensonate. (z.d.). *Hulpmiddelen bij signaleren*. Geraadpleegd op 9 maart 2025, van <https://sonsonate.nl/informatie/hulpmiddelen-bij-signaleren/>

Bijlage

Vragenlijst Vaardighedencheck

Start of Block: Block 2

Hoelang bent u werkzaam als leerkracht?

- ☐ 0-5 jaar
- ☐ 5-10 jaar
- ☐ 10-15 jaar
- ☐ 15-20 jaar
- ☐ Meer dan 20 jaar

In welke groep geeft u voornamelijk les? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Groep 1
 - ☐ Groep 2
 - ☐ Groep 3
 - ☐ Groep 4
 - ☐ Groep 5
 - ☐ Groep 6
 - ☐ Groep 7
 - ☐ Groep 8
-

Wat is uw functie binnen het onderwijs? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Leerkracht
- ☐ Integraal begeleider
- ☐ Anders, namelijk:
-

End of Block: Block 2

Start of Block: Block 3

1. Heeft u ooit gewerkt met de POVO-checklist?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Kunt u toelichten waarom u nooit met de POVO-checklist heeft gewerkt? Voor de overige vragen zijn we op zoek naar mensen die met de POVO-checklist hebben gewerkt. Daarom wordt u na deze vraag doorgestuurd naar het einde van de vragenlijst.

End of Block: Block 3

Start of Block: Bekendheid en gebruik

2. Bent u bekend met het ‘blauwe lampje’ in het systeem, waar suggesties voor handelingsadviezen staan met verwijzingen naar formulieren, om scholen zo maximaal en concreet mogelijk te ondersteunen bij het vormgeven van het Handelingsgericht werken?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Kunt u toelichten waarom u nooit een handelingsadvies van de POVO-checklist heeft gebruikt?

3. Het is duidelijk waar ik de handelingsadviezen kan vinden

- ☐ Helemaal oneens
- ☐ Oneens
- ☐ Neutraal
- ☐ Eens
- ☐ Helemaal eens

4. Ik gebruik de handelingsadviezen...(Meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ a. Wanneer de leerling een ondersteuningsbehoefte signaleert
- ☐ b. Wanneer de ouder(s) een ondersteuningsbehoefte signaleren
- ☐ c. Wanneer ik een ondersteuningsbehoefte signaleer
- ☐ d. Pas wanneer de ouder, de leerling en ikzelf een ondersteuningsbehoefte signaleer
- ☐ Anders, namelijk: _____

5. Ik Bent u bekend met de mogelijkheid in het systeem dat er naast individuele overzichten, ook groepsoverzichten gemaakt kunnen worden?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

End of Block: Bekendheid en gebruik

Start of Block: Ervaren effectiviteit

6. Ik merk dat de handelingsadviezen van de POVO-checklist positief bijdragen aan de ontwikkeling van leerlingen

☐ (Bijna) nooit

☐ Soms

☐ Regelmatig

☐ Vaak

☐ (Bijna) altijd

7. Door de handelingsadviezen uit de POVO-checklist te volgen, bereik ik het gewenste resultaat

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

☐ Eens

☐ Helemaal eens

8. Wat zou u nodig hebben om effectiever te kunnen handelen naar de aandachtsgebieden uit de POVO-checklist?

9. Ik gebruik de handelingsadviezen vooral bij thema's waar ik zelf minder kennis van heb

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

☐ Eens

☐ Helemaal eens

10. De POVO-checklist bestaat uit drie aandachtsgebieden: sociale en communicatieve vaardigheden, executieve en schoolse vaardigheden, en welbevinden en schoolaanwezigheid. Welke handelingsadviezen volgt u het vaakst op?

- ☐ a. Handelingsadviezen voor sociale en communicatieve vaardigheden
- ☐ b. Handelingsadviezen voor executieve en schoolse vaardigheden
- ☐ c. Handelingsadviezen voor welbevinden en schoolaanwezigheid

11. Waarom worden de handelingsadviezen voor dit aandachtsgebied het vaakst opgevolgd?

End of Block: Ervaren effectiviteit

Start of Block: Toegankelijkheid en bruikbaarheid

12. De leesbaarheid van de handelingsadviezen is duidelijk

- ☐ Helemaal oneens
- ☐ Oneens
- ☐ Neutraal
- ☐ Eens
- ☐ Helemaal eens

13. Kunt u toelichten waarom u dit antwoord heeft gekozen?

14. De handelingsadviezen zijn praktisch haalbaar in de klas

- ☐ Helemaal oneens
- ☐ Oneens
- ☐ Neutraal
- ☐ Eens
- ☐ Helemaal eens

15. Kunt u toelichten waarom u dit antwoord heeft gekozen?

16. De handelingsadviezen zijn begrijpelijk geschreven

- ☐ Helemaal oneens
- ☐ Oneens
- ☐ Neutraal
- ☐ Eens
- ☐ Helemaal eens

17. Kunt u toelichten waarom u dit antwoord heeft gekozen?

End of Block: Gebruik verschillende thema's

Wij waarderen het zeer dat u de tijd heeft genomen om deel te nemen aan ons onderzoek.
Heeft u nog vragen of wenst u meer informatie, dan kunt u gerust een e-mail sturen
naar: n.frans@rug.nl

Daarnaast voert mijn college Femke ook onderzoek uit en is zij op zoek naar deelnemers voor interviews over de POVO-check. Er staat een vergoeding van €30,- per persoon tegenover.
Mocht u interesse hebben om deel te nemen aan dit interview, dan kunt u contact opnemen
via: f.klijnstra@student.rug.nl
Nogmaals hartelijk dank voor uw deelname en tijd!

